

MASKË NDAJ PABARAZISË

A Mask Against Inequality

Mitrovica përballë Covid-19
Mitrovica in the face of Covid-19

55.9%

Realizimi i të hyrave vetanake në komunën e Mitrovicës ka rënë përfaqësisht përgjyemë kundrejt vitit paraprak në periudhën e njëjta.

9547

Punëkërkes aktivë në Mitrovicë.

Nga janari i këtij viti, deri në javën e parë të gushtit, krahas personave aktivë janë edhe 7,077 punëkërkes pasivë, duke çuar kështu numrin e përgjithshëm në 16,624.

25.2%

Rënia e ndërmarrjeve të reja të regjistruara në Mitrovicë krahasuar me gjashtëmujorin e parë të vitit të kaluar.

9.3%

Numri më i madh i familjeve që kanë përfituar nga skema e ndihmës sociale është në komunën e Mitrovicës, me gjithsej 2,295.

1 Million

Periudha e pandemisë bëri që shumë agroprodukte të mos plasohen dhe shiten në treg. 1 milion fidane të drethëzave, 100,000 lule fidane, 300 kavanozë rezele, 100 kavanozë perime të përpunura.

ZERO

ZERO mbështetje për punëtorët e pastrimit! Punëtorët e pastrimit kanë qenë në përballje të drejtpërdrejtë me rrezikun e pandemisë. Ata janë përjashtuar nga pakujë emergjente e përfshirimit të mjeteve financiare.

25-54

Si punëkërkes të regjistruar në Mitrovicë, gratë përbëjnë numrin më të madh në raport me burrat, nga moshë 25 deri në moshën 54 vjeç.

MASKË NDAJ PABARAZISË

Mitrovica përballë Covid-19

Projekti:
Green Fest 10

Publikues:
7Arte

Autorë:
Besart Peci, Gjylisha Cena

Editor:
Lulzim Hoti

Përkthyes:
Lingua

Dizajni:
Kushtrim Hetemi

2020

Green Fest (edicioni i 10'të) është mbështetur
financiarisht nga Zyra Zvicerane për
Bashkëpunim në Kosovë- SDC, Ministria për
Kulturë, Rini dhe Sport, si dhe sponzoruar nga
Raiffeisen Bank.

Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi e
Organizatës “7Arte” dhe në asnjë mënyrë nuk
mund të konsiderohet si qëndrim i ndonjërit nga
përkrahësit

GREEN

Green Festival është festival multidisiplinar që përmban programe edukative dhe kulturore, me qëllim ndërgjegjësimin e shoqërisë për çështjet mjedisore.

Festivali Green sjell artistë të ndryshëm, dhe synon të sensibilizojë opinionin kosovar për përkujdesje dhe vëmendje më të madhe ndaj mjedisit, si dhe të promovojë zhvillimin e qëndrueshëm të rajonit.

Nën slloganin “The past. The present. The Change”, Green Fest në edicionin e 10-të, trajtoi pabarazinë në nivele të ndryshme. Me rrënjët në të kaluarën, ndikimin në të tashmen dhe rrezikun që mund t’ia shkaktoj së ardhmes, pabarazinë e hasim çdokund, në shkollë, në shoqëri, në qytet e përditshmëri.

Pjesë e aktiviteteve të Green Fest 10, është edhe hulumtimi i realizuar mbi gjendjen ekonomike dhe pabarazinë në Mitrovicë. Për shkaqe të gjendjes së rënduar nga pandemia COVID-19, hulumtimi është realizuar duke pasur për bazë vetëm të dhënat dytësore.

MASKË NDAJ PABARAZISË

Mitrovica përballë Covid-19

Përmbajtja

Hyrje.....	8
Metodologjia.....	9
3. Vështrim teorik mbi pabarazinë.....	10
3.1 Pabarazia në diskursin shoqëror.....	10
3.2 Pabarazia dhe pandemia COVID-19.....	11
3.3 Sistemi arsimor në pandemi.....	13
3.4. Rikonstruktimi politik ndërkombëtar.....	14
4. Vështrim empirik mbi pabarazinë në Mitrovicë.....	15
4.1. Narracioni historik.....	15
4.2. Periudha pas luftës 1998-1999.....	17
5. Ndikimi i pandemisë në Mitrovicë.....	18
5.1. Natyra socio-ekonomike.....	18
5.1. Ndikimi i pandemisë tek të varfërit.....	19
5.3. Ndikimi i pandemisë tek punëtorët dhe mikro-ndërmarrjet.....	19
5.2. Mjedisi.....	21
5.2.1 Ndotjet nga e kaluara historike.....	21
5.2.2. Ujërat e Mitrovicës.....	22
5.2.3 Ndikimi i pandemisë në mjedis.....	23
5.2.4 Menaxhimi i mbeturinave.....	24
5.2.5 Agrokultura.....	26
Përfundim.....	27
Referencat.....	29

Hyrje

Mijëra vdekje dhe qindra mijëra infektive të njerëzve në mbarë botën nga koronavirusi (Covid-19), ishin arsyt që më 11 mars Organizata Botërore e Shëndetësisë do ta kategorizonte koronavirusin si pandemi . Mbrojtja e shëndetit mobilizoi qeveritë e shteteve nga i gjithë globi, së bashku me riorganizimin e spektrit ekonomik, premisa orientuese të cilat ende janë të përfshira në plane afatgjata institucionale. Përkitazi me këtë, pandemia ka ndikuar edhe në rikonstriktrimin shoqëror, duke e thelluar pabarazinë.

Ne jetojmë në një botë që është më e pasur, por edhe më e pabarabartë se kurrë më parë. Të drejtat sociale dhe ekonomike janë duke u mohuar për shumë njerëz në të gjithë botën. Miliona të tillë ende jetojnë në varfëri ekstreme dhe ku pabarazia e të ardhurave është gjithnjë në rritje. Një përqindje e vogël e popullsisë botërore fitojnë shumicën e të ardhurave totale globale.

Pabarazia ka ndikuar edhe në segmente të tjera jetësore, të tilla siç janë çështjet gjinore, mjedisore si dhe ato sociale, si dhe ka tëhuajëzuar mënyrën e të jetuarit. Të drejtat e grave në punësim do të kenë ndikim negativ në mundësitë e barabarta gjinore. Numri në proporcion të zhdrejtë i individëve të punësuar në raport burrë-grua prodhon ndikim negativ nga recensionit ekonomik i shumicës së vendeve në botë.

Pabarazia mjedisore rezulton nga shpërndarja e pabarabartë e rreziqeve dhe përfitimeve që rrjedhin nga ndërveprimet me mjedisin tonë. Në një kontekst ku mjedisi është një e mirë publike, fakti që njerëzit e varfër jetojnë në mjedise më të degraduara dhe vuajnë ndikime më të rënda shëndetësore, përbën shqetësim për drejtësinë dhe besimin në shoqërinë tonë.

Aversionit mbrojtës ndaj COVID-19 iu bashkua edhe qeveria e Kosovës, duke themeluar një komision të posaçëm, i cili do të barte përgjegjësitë lidhur me parandalimin e infeksionit të pandemisë . Dëmi ekonomik i shkaktuar nga pandemia në Kosovë parashikohet të jetë në rritje, edhe pse nuk dihen me saktësi përqindjet, si shkak i përmasave të përhapjes. Banka Botërore kishte paraparë për Kosovën një rritje ekonomike prej 4.1% para kohës së pandemisë, kurse pas saj, parashesh një ulje ekonomike prej

-4.5% si bazë fillestare, në rastin më ekstrem, deri në -11.3% .

Duke parë natyrën e punimit, ai do të ketë një trajtesë të veçantë për qytetin e Mitrovicës, organizimin institucional, biznesor dhe shoqëror.

Metodologjia

Hulumtimi nis me një trajtim teorik të pabarazisë, si një vështrim i përgjithshëm i konceptit të saj. Si diskurs dhe narrativë, ai përbën një orvatje të shoqërive dhe institucioneve për të arritur një konsensus të përbashkët rreth të drejtave të barabarta.

Nëpërmet qasjes teorike, është shpjeguar si trajtim i veçantë koncepti i pabarazisë dhe ndarjet në pikpamje të ndryshme, si kuptimësi e veprimtarisë ekonomike, në dimensione materiale të mirëqenies dhe si shpërndarje jo e barabartë e të ardhurave. Vështrimi teorik dhe empirik shpjegojnë një paradigmë mbi atë se si qyteti i Mitrovicës ka kaluar në fazën tranzitore, nga një ekonomi industriale në qytetin më të varfër në Kosovë.

Nëpërmjet metodologjisë empirike, do të shtjellojmë ndikimin e këtij tranzicioni tek qytetarët e Mitrovicës, si forcë punëtore, si përfitues të investimeve nga zhvillimi industrial, drejt një joorientimi ekonomik rrjedhimisht drejt thellimit të papunësisë dhe varfërisë. Konstatimit të përparësive dhe mangësive si shpjegim nga metodologjia në fjalë, do t'i kontribuojë edhe dimensionin historik dhe ai krahasimtar.

Si ndryshorë të varur që paraqesin një eksperiencë në situatën e krijuar nga pandemia e koronavirusit, akterë të ndryshëm në qytetin e Mitrovicës, japin mendime lidhur me gjendjen e krijuar së fundmi dhe shpërfaqin pikëpamjet e tyre mbi mbarëvajtjen e jetës ekonomike dhe ndikimin institucional në të ardhmën e afërt.

Si të dhëna sekondare janë shfrytëzuar raporte të ndryshme të institucioneve qeveritare, instituteve dhe organizatave të ndryshme joqeveritare në Kosovë si dhe në rajon. Po ashtu, janë zhvilluar takime me akterë të caktuar institucionalë, nga niveli qendror dhe ai lokal, përfshi takime me punëtorë dhe ndërmarrës. Gjithashtu, është shqyrtuar

literaturë e pasur për të orientuar sa më qartë shpjegimin mbi rrugëtimin socio-ekonomik dhe orvatjen e qytetit të Mitrovicës përgjatë kohës.

3. Vështrim teorik mbi pabarazinë

3.1 Pabarazia në diskursin shoqëror

Sot, kudo ku jetojnë njerëzit, ata nuk duhet të shohin larg për t'u përballur me pabarazi të ndryshme. Ajo, në format e saj të ndryshme sfiduese, është vendosur në ballë të shumë debateve të politikës globale, pasi që është shfaqur një konsensus që të gjithë duhet të gëzojnë mundësi të barabarta.

Si koncept, gjendja e të qenit të pabarabartë, veçanërisht në status, të drejta dhe në mundësi, është i stërshtjelluar në teoritë e drejtësisë shoqërore. Shumë autorë i kanë dhënë përkufizime të ndryshme konceptit të pabarazisë, pasi që është një koncept që mund të nënkuptojë gjëra të ndryshme për njerëz të ndryshëm. Në përgjithësi është bërë ndarja në “pabarazi ekonomike” që nënkupton kushte të jetesës dhe të ardhura si dhe në “pabarazi në të drejta”, kur njerëzit nuk janë të barabartë para ligjit dhe nuk kanë fuqi politike të njejtë.

Sa i përket pabarazisë ekonomike, janë dy pikëpamje të cilat gjejnë hapësirë në diskurset publike. Pikëpamja e parë koncentrohet në dimensionet materiale të mirëqenies dhe kjo mund të jetë rezultat i rrethanave përtej kontrollit të një personi (familja, gjinia, përkatësia etnike, etj), mundësive dhe përpjekjeve. Pikëpamja e dytë ka të bëjë me posedimin e mundësisë së pabarabartë, duke u fokusuar në rrethana përtej kontrollit të një personi, të cilat ndikojnë në rezultatet e mundshme në të ardhmen.

30 vjet më parë, Deklarata për të Drejtën e Zhvillimit pranoi se pabarazia po dëmtonte në mënyrë të qenësishme të drejtat e njeriut. Ajo bën thirrje për zhvillim më të drejtë në nivelin ndërkombëtar dhe në atë kombëtar, si dhe thekson rëndësinë e shpërndarjes së drejtë të përfitimeve dhe çasjes në mundësi të barabarta në të gjitha sferat e jetës: në arsim, në shërbime shëndetësore, në ushqim si dhe në strehim.

Ekziston një pabarazi e dukshme në të gjithë globin në mes të fuqizimit ekonomik dhe mundësive që kanë në këtë mes gratë dhe burrat. Pabarazitë me të cilat gratë përballen në shumë fusha të jetës së tyre shkelin të drejtat e tyre për të marrë pjesë në jetën politike, për të kontribuar dhe shijuar zhvillimin ekonomik, shoqëror dhe kulturor.

Pabarazitë sistemike të ngulitura në arkitekturën globale ekonomike, të kombinuara me diskriminimin strukturor, në bazë të gjinisë, moshës, aftësisë së kufizuar, racës, përkatësisë etnike, fesë, statusit juridik dhe atij ekonomik, nënkupton se shumë individë, një pakicë dhe disa grupe mbeten të marxhinalizuar dhe të përjashtuar plotësisht nga zhvillimi. Kjo dëmton dinjitetin njerëzor, realizimin e të gjitha të drejtave civile, politike, ekonomike, sociale dhe kulturore.

Për më tepër, pabarazitë në sistemin tonë të qeverisjes globale bëjnë që vendet të përballen me vështirësitë më të mëdha në zbatimin e së drejtës për zhvillim, veçanërisht vendet më pak të zhvilluara. Disa prej këtyre vendeve po shtyhen më tej për shkak të ndikimit joproporcional të tendencave të pafavorshme globale, siç janë ndryshimi i klimës, degradimi i mjedisit, rreziqet natyrore ose politikat shtrënguese të detyruara që vijnë nga kriza financiare dhe ekonomike.

3.2 Pabarazia dhe pandemia COVID-19

Pandemia COVID-19 ka bërë që bota të gjendet në një pikë thyese, duke ekspozuar pabarazitë dhe diskriminimet e thella globale të cilat ekzistojnë në shoqëri. Kjo pandemi, me të cilën janë duke u përballur shoqëritë anembanë botës, është më tepër sesa një krizë shëndetësore sepse është duke paraqitur sfida të mëdha ekonomike, mjedisore dhe sociale. Gjendja e pandemisë do të ndryshojë nga vendi në vend, ku ajo do të ketë ndikime të mëdha në rritjen e varfërisë dhe pabarazisë në një shkallë globale.

Pandemia e koronavirusit shfrytëzon ashpër botën tonë të pabarabartë. Njerëzit që jetojnë në vendet më të pasura në të gjithë globin kanë qasje në kujdesin shëndetësor dhe shumica e njerëzimit përballen me këtë krizë pa asnjë ndihmë materiale. Një në dy prej nesh lufton çdo ditë për të mbijetuar.

Pandemia prek të gjitha segmentet e popullësisë, veçanërisht të varfërit si dhe grupet e tjera sociale, përfshirë personat e moshuar, personat me aftësi të kufizuara, rininë dhe emigrantët. Ndikimi shëndetësor dhe ekonomik i virusit do të vazhdojë të bartet në mënyrë disproporcionale nga këto grupe për shkak të pamundësisë së çasjes në kujdes shëndetësor, për shkak të lëvizjes së kufizuar, pamundësisë së punësimit, diskriminimit etj.

Pandemia ka shkatëruar dëme të mëdha në vendet e zhvilluara, duke mposhtur disa nga sistemet më të mira të kujdesit shëndetësor në botë. Thua se gjysma e njerëzve në të gjithë botën nuk kanë qasje në ujë të pastër, miliona të tjerë nuk kanë qasje në kujdes të duhur shëndetësor dhe jetojnë në lagje të ngjeshura ose kampe refugjatësh, ku izolimi social është i pamundur. Përhapja e mëturjes dhe e pandemisë në vendet më të varfra, me sisteme më të dobëta publike, përbën shqetësim lidhur me mungesën e kujdesit shëndetësor adekuat dhe të përballueshëm, përfshi këtu edhe pasigurinë ushqimore.

Pabarazitë ekzistuese diktojnë ndikimin ekonomik të krizës. Në nivel global, dy miliardë njerëz punojnë në sektorin joformal pa pasur mundësi të marrin leje nga puna për shkak të virusit, shumica në vendet e varfra. Ndikimi i virusit rëndon më shumë mbi punëtorët me paga minimale dhe punëtorë të paregjistruar. Shumica e këtyre punëtorëve janë gra, të cilave u mungon mbrojtja financiare dhe sociale. Ato janë më pak të afta të përballojnë humbjen e fitimeve dhe rritjen e çmimeve të ushqimit dhe produkteve të tjera. Në shumë vende, tregjet janë ndërprerë dhe karantinat e komunitetit kanë çuar në humbje të të ardhurave. Miliona punëtorë tashmë janë dërguar në shtëpi pa paga. Të tjerët në punë me pagë më të ulët dhe më të pasigurt, izolimi paraqet një vështirësi të madhe për ta.

Gratë do të marrin goditje më të forta gjatë kësaj pandemie pasi ato përbëjnë 70 për qind të punonjësve shëndetësorë në të gjithë botën dhe ofrojnë 75 për qind të kujdesit pa pagesë, të cilat kujdesen për fëmijët, të sëmurët dhe të moshuarit. Ato gjithashtu kanë më shumë të ngjarë të punësohen në punë të pasigurta dhe me pagë të dobët, të cilat janë punë më të rrezikuara. Gjithashtu, gjatë karantinave ose bllokimeve në komunitet, incidenca e dhunës në familje, përdhunimi martesor dhe forma të tjera të dhunës me bazë gjinore ka të ngjarë të rritet dhe ekziston rreziku që gratë

mund të gjejnë veten të bllokuara pa ndonjë mundësi për raportimin dhe marrje të ndihmës .

Vendet në konflikte ose duke përjetuar krizë humanitare janë më të ekspozuara ndaj rrezikut të pandemisë. Zhvendosjet, mbipopullimi në kampe, vendbanimet joformale urbane dhe mungesa e ujit të pastër krijojnë një situatë të përsosur të kushteve që mund të përhapin virusin në një numër të madh të njerëzve.

Një mjedis i degraduar kërcënon shëndetin, jetesën dhe mirëqenien e komunitetit dhe kjo ndikon më tej në pabarazinë sociale dhe ekonomike, duke krijuar një qark shoqëror. Drejtësia mjedisore është trajtimi i drejtë dhe përfshirja domethënëse e të gjithë njerëzve pavarësisht racës, ngjyrës, nacionalitetit ose të ardhurave, në lidhje me zhvillimin dhe zbatimin e ligjeve, rregulloreve dhe politikave mjedisore. Ky qëllim do të arrihet kur të gjithë gëzojnë të njëjtën shkallë të mbrojtjes nga rreziqet mjedisore dhe shëndetësore si dhe kanë qasje të barabartë në procesin e vendimmarrjes për të pasur një mjedis të shëndetshëm në të cilin do të jetojnë, mësojnë dhe punojnë .

3.3 Sistemi arsimor në pandemi

Me mbylljen e shkollave dhe fillimin e mësimimit në distancë, UNDP ka vlerësuar se 86 për qind e fëmijëve në shkollën fillore në vendet me zhvillim të ulët nuk po marrin arsim, krahasuar me vetëm 20 për qind në vendet me zhvillim shumë të lartë . Mbyllja e shkollave do të kërcënojë punën dhe përparimin e bërë në 30 vitet e kaluara pasi që do të ketë një regresion në nivelet e shkollave në shkallë që nuk janë parë që nga vitet 1980, përmbysja më e madhe ndonjëherë, duke na kthyer përsëri në një kohë para Qëllimeve të Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDG).

Pra, sistemi i arsimimit është ndikuar në formë mjaft të dukshme nga pandemia, duke bërë që të gjitha institucionet edukative të nxitohen për të dhënë mësimin në distancë. Kjo zhvendosje e papritur do të ketë një ndikim të konsiderueshëm në mësimdhënie shumë kohë pasi të përfundon kriza e shkaktuar nga COVID-19. Zhvendosja masive drejt mësimimit në distancë, po rezulton në eksperimente në një shkallë globale, ndërsa

nënvizon një ndarje dixhitale bazuar në të ardhurat dhe vendndodhjen që ekziston prej kohësh.

Mësimi i largët është një mjet i fuqishëm duke filluar nga shkolla fillore tek klasa e arsimit profesional, edhe pse nuk e zëvendëson klasën, ajo zvogëlon distancën dhe mbështet mësimet në mënyra të reja dhe interesante. Për shembull, të ftosh një folës mysafir nga Evropa nënkupton disa klikime, në vend se të kërkossh udhëtim ajror. Sidoqoftë, shumë hapa rregullatorë të konsiderueshëm janë të nevojshëm për të mbështetur zhvillimin e mësimi në distancë, duke përfshirë rritjen e fondeve për infrastrukturën për të rritur aksesin dhe për të mbyllur ndarjen dixhitale që ekziston në shumë komunitete.

3.4. Rikonstruktiv politik ndërkombëtar

Pandemia e COVID-19 ka ekspozuar sesa i brishtë është sistemi ndërkombëtar, duke nxitur ndryshime në aleanca, në institucione dhe në ekonominë globale. Ajo është duke përshpejtuar ndryshimet në marrëdhëniet ndërkombëtare ndërsa kombet reagojnë duke u larguar nga njëri-tjetri në vend se të ndërmarrin hapa për të zgjidhur së bashku krizën.

Ajo që po shfaqet dukshëm është potenciali për ndikime gjithëpërfshirëse ndaj situatës nga COVID-19 mbi vendet në zhvillim, i cili mund të ketë një ndikim të thellë në ekonominë globale viteve në vazhdim.

Sekretari gjeneral i kombeve të bashkuara Antonio Guterres, gjatë një fjalimi, ka thënë se pabarazia fillon ‘në krye’ dhe se atje duhet të fillojnë të bëhen ndryshimet. Ai bëri thirrje për një model të ri për qeverisjen globale, model i cili mund të krijojë “mundësi të barabarta për të gjithë dhe të respektojë të drejtat dhe liritë e të gjithëve”.

Mbi të gjitha ai theksojë se ky model i ri duhet t’u japë vendeve në zhvillim më shumë rol në vendimmarrje, të krijohet një sistem tregtar shumë gjithëpërfshirës dhe shumëpalësh, si dhe të sigurojë pjesëmarrje të barabartë në institucionet globale. Gjithashtu Guterres përmendi nevojën e krijimit të një mbulimi shëndetësor universal dhe ekzistencën e një shume bazë të të ardhurave e cila duhet të jetë po ashtu universale.

Kriza e COVID-19 duhet të çojë në mendime dhe qasje të reja për të adresuar këtë sfidë, trajtim të dinjitetshëm të punëtorëve, modele të reja biznesi, struktura të reja çmimesh, burime të jashtme më të mëdha dhe investime në teknologji.

4. Vështrim empirik mbi pabarazinë në Mitrovicë

4.1. Narracioni historik

Trajektorja nga zhvillimi ekonomik, si vend industrial, në një qytet të varfër, përbën një situatë komplekse për qytetin e Mitrovicës, me politika të ngurta qeverisëse dhe me probleme të shumta të politikave nacionale.

Mitrovica ka një historicitet të lashtë të ndryshimeve, përplasjesh dhe rezistimit të sjelljeve shoqërore dhe politike. E kaluara e saj, në një formë apo tjetër, lidhet me veprimtarinë ekonomike të Minierës së Trepçës, si një pasuri dhe aset për mbarë vendin, shndërruar në epoka të ndryshme si entiteti kryesor politik i fuqive dhe qeverive në mbarë botën.

Industrializimi si dega më fitimprurëse e ekonomisë në fillim shekullin e 20-të, bartëse e së cilës ishte Britania e Madhe, si fuqi e kohës, kishte depërtuar deri në Mitrovicë, nëpërmjet zgjerimeve në Evropën Lindore, me investimet e saja në Minierën e Trepçës. Si ndërmarrje ekonomike, e regjistruar në Londër, ajo nisi industrializimin modern nga viti 1924, për të shndërruar kështu qytetin e Mitrovicës në një qytet industrial përgjatë viteve, deri në përfundimin e aktivitetit të saj si kompani, kur ndërmarrja u dërgua në gjyq të Londrës nga Nikolla Pashiq.

Edhe në periudhën gjatë Luftës së Dytë Botërore, Miniera e Trepçës bëhet synim kryesor i forcave të Boshtit, pas pushtimit të vendeve të Ballkanit. Konferenca e Vjenës në prillin e vitit 1944 ndërmjet ministrave të jashtëm të Gjermanisë naziste dhe Italisë fashiste, lë veriun e Kosovës, respektivisht Minierën e Trepçës nën pushtimin nazist, duke u bërë eksportuesja e dytë më e madhe e plumbit për qeverinë gjermane.

Në periudhën e regjimit Jugosllav, pas vitit 1944, filloi një rimëkëmbje e kompleksit industrial të Trepçës.

Periudha më e sukseshme ishte ajo ndërmjet viteve të 60-ta dhe 80-ta, e njohur si epoka e artë. Ajo nënkuptonte edhe krijimin e një force punëtore nga qyteti i Mitrovicës, si më masoviken në atë kohë. “Epoka e artë ishte ajo në të cilën punësimi i drejtpërdrejtë dhe i tërthortë, u zgjerua masovikisht dhe kombinati (sipas standardeve lokale) pagoi pagë të mirë”.

Zhvillimi ekonomik është i lidhur ngushtë me industrinë, përkitazi më këtë edhe ndarja e punës. Zhvillimi industrial me Trepçën ka avancuar edhe degët e tjera ekonomike, bujqësinë dhe tregtinë, ka ndikuar në zhvillimin urban si dhe ka bërë strukturimin e pjesshëm socio-ekonomik të qytetit, por që fatkeqësisht ka kontribuar në lënien e boshllëqeve të mëdha. Edhe pse vërehej një investim në krijimin e disa zonave urbane në Mitrovicë, kryesisht në pjesët e banuara me serbë, qyteti përshkruhej me një prapambetje ekonomike, si shkak i trajtimit të pabarabartë të qyteteve në përgjithësi nga planifikimi qendror ekonomik.

Fundi i viteve të 80-ta dhe fillimi i viteve të 90-ta shënjuan ndryshime drastike në pushtetin Jugosllav, duke e zhytur atë në një krizë politiko-ekonomike. Edhe pse ndodhën luftrat me Slloveninë dhe Kroacinë, të cilat kishin shpallur tashmë pavarësinë, masat represive të Serbisë karshi Kosovës nuk u ndalën. Punonjësit e Trepçës do të nisnin një grevë (“Minatorët” shënim yni) në vitin 1989 dhe do të përpilonin kërkesa të qarta për pushtetin Jugosllav, nismë që përkufizoi qartë qëndrimet e shqiptarëve kundër diskriminimit dhe përpjekjes për barazi. “Serbia vazhdonte ta konsolidonte pozitën e vet vis-a-vis Kosovës, duke e miratuar një program legjislativ zyrtar bazuar në dallime etnike në Kosovë”. Mohimi i të drejtave të barabarta nga ana e regjimit serb të kohës për shqiptarët e Kosovës, pasoi me përjashtime të shqiptarëve nga puna, duke e thelluar diferencimin dhe varfërinë, si mjete të dhunës sistematike. “Rreth 150 mijë shqiptarë entikë janë larguar nga postet publike dhe nga vendet udhëheqëse në industri (atëherë ende të udhëhequra nga shteti)”.

Ky akt, kryekëput politik, përbën nisjen e procesit të deindustrializimit për qytetin e Mitrovicës në aspektin ekonomik dhe kapërcimin sektorial, nga industria dhe përmasa e një force të madhe punëtore, në një treg joformal, drejt një orientimi ekonomik të agronomisë dhe ndërmarrjeve të vogla.

4.2. Periudha pas luftës 1998-1999

Fillim vitet e pasluftës përshkruhen me një ndërhyrje të faktorit ndërkombëtar në sjelljen e ndihmave për t'i tejkaluar ato që i shkatërroi lufta, duke përfshirë rregullimin infrastrukturor, ndërtimin e godinave institucionale si dhe ndërtimin e këtyre të fundit në aspektin legjislativ. Bruto Produkti Vendor në Kosovë ishte 3 miliardë DEM (Marka Gjermane, valuta zyrtare në Kosovë, shënim yni), rrjedhimisht 1.400 DEM për kokë banori .

Qyteti i Mitrovicës ishte vendi i vetëm në Kosovë që lirinë nuk e përjetoi si çlirim, si shkas i situatës së krijuar me procesin e ndarjes etnike. As lufta nuk përfundoi si entitet i prosupozuar në komunat e tjera të Kosovës, pasi që një vit pas intervenimit ndërkombëtar, pati vrasje dhe shpërngulje të mëdha të qytetarëve shqiptarë nga veriu i Mitrovicës nga grupet kriminale serbe.

Si një qytet i deindustrializuar dhe me probleme të mëdha politike, bënë që qyteti mos të gjente një bazë tjetër për zhvillimin ekonomik, jashtë asaj të industrisë. Siguria dhe sundimi i ligjit, qenë disa nga entitetet që penguan zhvillimin ekonomik dhe ardhjen e investimeve të huaja. Edhe procesi i transformimit të linjës ekonomike, nga një ekonomi centraliste në atë të tregut të hapur, nuk qe i favorshëm për qytetin e Mitrovicës. Procesi i privatizimit nuk e tëhuajëzoi zhvillimin ekonomik, njëjtë siç nuk e bëri në të gjitha qytetet.

Rikonstruktimi ekonomik nëpërmjet deindustrializmit ka qenë fatal për Mitrovicën. Mungesa e investimeve dhe një regjistrim i ngadalshëm i ndërmarrjeve ekonomike ishin të shpërfaqura kundrejt remitencave, si forca kryesore e përmbushjes së konsumit. Qyteti i Mitrovicës kishte numrin më të madh të familjeve me asistencë sociale nga të gjitha qytetet në Kosovë .

Deindustrializimi i parakohshëm ka pasur ndikime jashtëzakonisht të dëmshme në ekonominë e qytetit, duke shtuar numrin e madh të papunësisë dhe duke mos krijuar kushte për një ambient të ri biznesor si shkak i situatës jo të qetë politike. Regresi ekonomik, si aksiomë dytësore për nga rëndësia krahas situatës politike, ka bërë që në Mitrovicë të krijohet një terren i dështimit demokratik.

5. Ndikimi i pandemisë në Mitrovicë

5.1. *Natyra socio-ekonomike*

Vendimet e masave qeveritare kanë prekur thuajse të gjitha porët institucionale në Kosovë, rrjedhimisht edhe ndërveprimin institucional, atë lokal, në aktivitetet e prokurimeve dhe investimeve si dhe ambientin biznesor, në dikastere të shumta. Ulja e kërkesës agregate dhe efekti i krijuar nga distancimi fizik ka prodhuar një rënie të konsiderueshme të ekonomisë lokale, të cilat do të ndikojnë në rritjen e papunësisë dhe shtimin e varfërisë. Ndikimi i pandemisë ka bërë që komunat të kenë vështirësi të mëdha në arkëtimin e të hyrave komunale.

Me një buxhet prej 22,152,938 për vitin e tanishëm, Komuna e Mitrovicës nuk ka arritur nivelin e duhur të të hyrave vetjake, e cila krijon një mosrealizim të projekteve në investime kapitale, rrjedhimisht në humbje të vendeve të punës.

Komuna e Mitrovicës në kapacitetet lokale për ndërmarrjen e masave kundër pandemisë së koronavirusit, fillimisht me themelimin e Shtabit Emergjent, ka ndarë 170,000 euro për menaxhimin e situatës.

Situata e krijuar nga pandemia e koronavirusit, bëri që Komuna e Mitrovicës të mos arrijë inkasimin në nivel të duhur të të hyrave vetjake, thuajse përgjysmë më pak sesa viti i kaluar. Kjo gjendje do të pamundësojë realizimin e shumë projekteve të investimeve kapitale.

Edhe ambienti biznesor është prekur nga pandemia e koronavirusit. Numri i ndërmarrjeve të regjistruara në Mitrovicë shkon deri në 74, një numër tejet i vogël karahasur me komunat e mëdha. Shumica prej tyre janë në kategorinë e tregtisë me shumicë dhe pakicë, ndjekur nga ndërtimi. Situata e njëjtë qëndron edhe me ndërmarrjet e regjistruara individuale dhe ato joindividuale, gjithsej 44 sosh në tre mujorin e dytë të vitit 2020, ndërsa sa u përket ndërmarrjeve të shuara, në Mitrovicë kemi 6 të tilla, gjysma e të cilave kategorizohet në ndërmarrjet me shumicë dhe pakicë, përfshirë edhe ato të gastronomisë dhe shërbimeve. Bazuar në planin e rishikuar të të hyrave të planifikuara në gjashtëmujorin e parë të këtij viti dhe

realizimit të tyre, rrjedhë se regjioni i Mitrovicës ka rënie të këtij plani për 0.3%, shprehur në euro, 21,205 euro.

5.1. Ndikimi i pandemisë tek të varfërit

Recesioni nga pandemia dhe proceset e ngadalshme të rikuperimit ekonomik ndikojnë në rritjen e shkallës së varfërisë. Këta të fundit janë më të rrezikuar ndaj pandemisë për shkaqet elementare që lidhen me distancimin fizik, blerjen e pakove higjienike dhe sigurimin e pakove ushqimore, të nevojshme për të kaluar periudhat kufizuese. Po ashtu, edhe konsultimet mjekësore janë vështirë të qasshme, si mundësi e shtrenjtë.

Qytetarët e Mitrovicës janë më të varfërit në Kosovë. Bazuar në të dhënat për familjet që marrin asistencë sociale, numri i tyre shkon në 2295, apo 9.3% e numrit të përgjithshëm në Kosovë . Në masat qeveritare ka qenë e përfshirë një ndihmë shtesë për tre muaj për personat me asistencë sociale.

Kjo ka kontribuar në krijimin e një mbrojtje sociale, po që kërkesat për ndihma institucionale kanë vazhduar të rriten. Gjatë gjashtëmujorit të parë të këtij viti, në Sektorin e Mirëqenies Sociale dhe Strehim pranë Drejtorisë për Integritet Evropian dhe Mirëqenie Sociale në Mitrovicë, kanë ardhur gjithsej 160 kërkesa të reja, të cilat kishin të bëjnë me kërkesa për ndihma ushqimore dhe higjienike, pagesa të qirave të banimit, riparime të objekteve, ndërtime, dhe strehim. Prej tyre, 70 janë aprovuar ndërsa 88 janë refuzuar, përfshi dy sosh që kanë mbetur në proces.

5.3. Ndikimi i pandemisë tek punëtorët dhe mikro-ndërmarrjet

Situata e krijuar nga pandemia, respektivisht masat kufizuese dhe ndalesa si dhe zbehja e aktivitetit ekonomik, ka ndikuar dukshëm edhe në punësim. Të dhënat e trustit, tregojnë prekjën e vendeve të punës dhe numrin e punëtorëve për të cilët nuk janë paguar kontributet pensionale. Në muajin e fundit të vitit të kaluar, numri i kontributdhënësve në Mitrovicë shkonte në 16326, kurse në muajt ku masat kufizuese ishin në shpërfaqje të plotë, numri i tyre ishte 11440 për muajin mars si dhe 13673 për muajin prill. Situata e krijuar nga pandemia, tek një pjesë e konsiderueshme e mikro-ndërmarrjeve në Mitrovicë ka pasur ndikim negativ.

Vendimi qeveritar për mbylljen e dikasterëve të caktuar, ndalesën e punës për shumicën e bizneseve që hyjnë në kategorinë e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, divizionit kryesor ekonomik që përbën zhvillimin ekonomik të qytetit, përveç aktivitetit ekonomik, atë të punës, ka prodhuar linja që përshkallzojnë humbjen e të ardhurave dhe shkojnë kah varfria. Punëtorët kanë hasur në vështirësi bukur të mëdha. Shumë prej tyre janë përballur me të hyra të vogla, duke bërë që mjetet e mbuluara nga Qeveria e Kosovës të mos plotësojnë as nevojat bazike.

Me situatë tejet të vështirë janë duke u përballur bizneset e pavarura tregtare të cilat përballen me probleme të dyfishta, mbulueshmërinë e pagës dhe riakumulimin e stokut, duke mosarritur të realizojnë mbulimin e dyanshëm, siç kanë bërë në të kaluarën në aktivitetet e tyre biznesore. Shkurtesat në stafin e punës janë opsioni i parë i mikro-ndërmarrjeve, duke e rimenduar edhe opsionin e përgjysmimit në rast se nuk rialokohen mjete nga organet kompetente sa i përket rimëkembjes ekonomike.

Në rast të vonesave, muaji shtator do të jetë muaji më i vështirë në historikun e mikro-ndërmarrjeve në Mitrovicë, pasi që mosqarkullimi ngarthen dy sezona tejet profitabile për këto kategori, nga kohëzgjatja e pandemisë, të cilën ende nuk e dimë saktë se kur do të mbarojë. Varësia e tyre, është kryekëput rrjedhshmëri e planeve qeveritare dhe shpresa kryesore është tek stimulimi me pako financiare.

Pakoja e implementuar më 30 mars nga Qeveria e Kosovës ka indinjuar punëtorët dhe pronarët e mikro-ndërmarrjeve. Disa çështje problematike me të cilat ata janë duke u përballur kanë të bëjnë me vonesa në alokimin e shumës ndihmëse, shumën e pamjaftueshme për mbulueshmërinë, vështirëste në qasjen për aplikim, si dhe pagesat për qiratë. As regjistrimi i punëtorëve nuk ka krijuar ecuri të mirëfilltë, kjo pasi që shumica e pronarëve nuk janë në dijeni për jetëgjatësinë e biznesit të tyre, edhe pse si politike, ka qenë korrekte. Një pjesë e konsiderueshme e mikrondërmarrjeve mendojnë që mënyra më e mirë e rimëkëmbjes të aktivitetit të tyre ekonomike do të ishte përfshirja e tyre në skemat e granteve qeveritare. Të këtij mendimi janë nënpunësit dhe ndërmarrjet të sektorit të blegtorisë dhe bujqësisë. Edhe pse ndikimi negativ ka një linjë zingjimore në shumë biznese dhe sektorë ekonomik, një pjesë e tyre nuk

janë ndikuar nga kjo çarkore, pasi që skema e shitjes ka qenë e drejtpërdrejtë me qytetarin konsumtaor.

Shumica e ndërmarrjeve presin shumë nga institucionet lokale, si lidhje direkte e fushëveprimit të tyre bizesor me këto organe. Disa nga kërkesat bazike të tyre kanë të bëjnë me lirim të taksave komunale si dhe lehtësimin e tyre. Të tjera çështje me rëndësi të madhe për ta, janë ulja e shpenzimeve, të tilla siç janë pagesat për energji elektrike, pagesat për ujë dhe mirëmbajtja e mbeturinave. Një kërkesë tjetër ka të bëjë me disa udhëzime administrative nga ana e komunës së Mitrovicës, respektivisht, ndalesa për fushëveprim ekonomik në ditën e diel, duke përfshirë edhe zgjatjen e orarit të punës si dhe lirim nga taksa për këtë.

5.2. Mjedisi

Qyteti i Mitrovicës ka probleme të shumta mjedisore, duke filluar prej ndotjeve nga e kaluara historike që vijnë si rrjedhojë e zhvillimit të industrisë së minierave, duke vazhduar deri te ndotja dhe degradimi i mjedisit nga burime të tjera që dëmtojnë më së shumti komunitetet që jetojnë afër këtyre mbetjeve.

5.2.1 Ndotjet nga e kaluara historike

Është lartëpërmendur se sa e vlefshme ishte periudha e zhvillimit të kompleksit industrial të Trepçës, ku ndërmarrja e Trepçës ishte shtylla e ekonomisë së Kosovës. Por sot kjo ndërmarrje, edhe pse paraqet potencial të madh për rimëkëmbjen ekonomike të vendit, paraqet një sfidë të madhe karshi mjedisit.

Industria e minierave ka lënë një trashëgimi të rënduar të mbetjeve toksike, plumb dhe metale të tjera të rënda, në sajë të deponimeve të mbetjeve industriale, llumi acidik dhe shtresimi i pluhurit në sipërfaqen e tokës. Qytetit i Mitrovicës është një ndër zonat më të prekura, me një ndotje të konsiderueshme të mjedisit me plumb dhe metale të rënda për shkak të keqmenaxhimit të mbetjeve industriale. Kjo ndotje mjedisore arrin në formë pluhuri dhe kontaminon ujin, ajrin, tokën, dhe ndikon drejtpërdrejtë edhe në zinxhirin e prodhimeve ushqimore.

Problemet e mëdha mjedisore që kanë ardhur si rrjedhojë e industrisë së minierave janë:

- kontaminimi i ujërave nëntokësore nën deponitë e mbyllura nga rrjedhja e metaleve nga deponitë,
- kontaminimi i sedimenteve dhe ujërave sipërfaqësore nga materialet e deponive të cilat shkaktajnë erozion të sipërfaqes së deponive si dhe të shkarkimit të ujërave të kontaminuara nëntokësor në sipërfaqe,
- kontaminimin e ajrit nga retë e pluhurit nga deponitë gjatë erërave në periudhat me mot të thatë,
- kontaminimi i tokës bujqësore nga deponimi i pluhurit të depozituar nga deponitë e mbyllura,
- kontaminimi i hapësirave të banimit, rrugëve dhe shesheve publike nga deponimi i pluhurit të depozituar nga deponitë e mbyllura.

Pjesëtarët e komunitetit që jetojnë afër këtyre zonave janë shumë të rrezikuar nga këto ndotje të mbetjeve industriale dhe përbëjnë shtresën e shoqërisë që janë drejtpërdrejtë të ndikuar nga keqmenaxhimi i këtyre mbetjeve industriale të cilat po vazhdojnë të dëmtojnë mjedisin dhe shëndetin e tyre. Kjo lidhet drejtpërdrejt me padrejtësinë mjedisore, me të cilën përballet popullata e rajonit të Mitrovicës. Veprimet e konsoliduar nga ana e institucioneve të Kosovës për t'i mbajtur nën kontroll mbetjet toksike mund të krijojnë vende të reja të punës, të rivitalizojnë komunitetet e atyre anëve të regjionit, si dhe të tregojnë një vendosshmëri për mbrojtjen e mjedisit dhe shëndetit të popullësisë.

5.2.2. Ujërat e Mitrovicës

Zhvillimi industrial dhe zhvillimi urban në formë të paorganizuar kanë bërë që lumenjtë e Mitrovicës të kenë një ndotje në mënyrë të hovshme dhe në formë të vazhdueshme. Përveç ndotjes së ujërave nga deponitë industriale të kompleksit Trepça, ujërat e zeza urbane shkarkohen drejtpërdrejtë në lumenj pa asnjë trajtim duke ndotë shumë rëndë ujin dhe tokat rreth tyre. Lumi Ibër dhe lumi Lushta kanë ndotje të mëdha nga ujërat e zeza urbane, përkrah lumit Trepça që është i ndotur më shpesh nga aktivitetet e flotimit të Tunelin e parë. Ndërsa lumi Sitnicë, i cili është lumi më i ndotur në Mitrovicë, ka ndotje të rënda nga korporata

energjetike e Kosovës.

Qyteti i Mitrovicës, edhe pse qytet me katër lumenj, nuk ka inspektor të ujrave. Shtretërit e lumenjëve pësojnë një shkatërrim të madh nga nxjerrja e zallit, ka rënie të popullatës së peshkut, dhe ndotje të shumëta nga bizneset. Mungesa e kontrollit nga institucioneve dhe moskonsultimi me komunitetin gjatë zhvillimit të projekteve përgjatë lumenjëve të Mitrovicës bënë që komuniteti të mos jetë i përfshirë në vendimet që merren në mjedisin që ata i rrethon.

Përveq lumenjëve, hapësirë shumë e popullarizuar për deponimin e mbeturinave është Liqeni i Ujmanit, i cili siguron ujë të pijshëm për më shumë se një të tretën e popullësisë së Kosovës dhe ujë ftohës për dy termocentralet e qymyrit për prodhimin e energjisë elektrike të vendit.

Në mungesë të një deponie për mbeturina ndërtimi në Mitrovicë, shumë kompani ndërtimi i vendosin mbeturinat e tyre afër bregut të liqenit. Gjithashtu, shumë mbeturina nga kompleksi i Trepçës, plumbit, zinkut, dhe argjendit përfundojnë në liqen.

Ndotje të shumta në rajonin e Mitrovicës vijnë si rrjedhojë e urbanizimit, ndërtimeve të shumta, transportit, ujërave të zeza, aktiviteteve industriale dhe deponive ilegale. Mungesa e një menaxhimi të mirë, investimeve të duhura dhe aktiviteteve ndërgjegjësuere dhe edukuese, kanë bërë që qyteti i Mitrovicës të vazhdojë të ketë një mjedis tërësisht të degraduar. Duke pasur mbi supë ende ndotjet historike dhe duke iu shtuar ndotjet që po ndodhin çdo ditë, mjedisi i Mitrovicës është një mjedis në nevojë për projekte që do t'i ndihmojnë zhvillimit e qëndrueshëm të qytetit duke pasur parasysh njëkohësisht sferat ekonomike, sociale dhe mjedisore.

5.2.3 Ndikimi i pandemisë në mjedis

Derisa pandemia COVID-19 po vazhdon të shpalojë në të gjithë globin, duke kërcënuar shëndetin publik dhe duke ndikuar negativisht ekonominë botërore, ajo gjithashtu ka pasur ndikim të thellë në mjedis. Studimet e para në ndikimin e mjedisit nga pandemia vlerësojnë një ndikim indirekt pozitiv, pasi që pati ulje të ndjeshme të ndotjes së ajrit dhe emetimeve të

gazrave serë . Ky rezultat është kryesisht për shkak të politikave distancuese sociale të miratuara nga qeveritë pas shfaqjes së pandemisë. Masat e izolimit, të ndërmarra kudo ulen fluksin ndërkombëtar dhe lokal të udhëtimit, zvogëluar aktivitetet industriale dhe shkaktuan një refleksim në qëndrueshmërinë e ekonomive tona dhe mjeteve të konsumit.

Pandemia pati një ndikim të dukshëm në mjedisin dhe në sektorin e agrikulturës edhe në Mitrovicë. Gjatë kohës kur qeveria mori masat restriktive për të ndaluar përhapjen e virusit, pati zvogëlim të ndotjes së ajrit . Ndalimi i industrive kryesore dhe zvogëlimi i qarkullimit me makina bënë që të ketë zvogëlim të emitimit të gazrave serë.

Pandemia COVID-19 solli shkurim të buxhetit në Drejtorinë e Mbrojtjes së Mjedisit ku u ndikua drejtëpërdrejtë alokimi i fondeve për mbjelljen e drunjëve dhe krijimit të hapësirave të gjelbëra në Mitrovicë. Në periudhën mars-prill të këtij viti pati shtim të aktiviteteve të zjarrit në pyje pasi që shumë qytetarë u zhvendosën në zona më rurale për shkak të pandemisë. Pasi që gjatë periudhës së izolimit nuk pati investime, ndërtimet në Mitrovicë ishin të pakta, ku pati vetëm dy kërkesa për leje mjedisore.

Shkurtesat në buxhet si shkak i pandemisë, bënë që edhe projekti i rregullimit të liqenit të ndikohet, duke pasur një ulje të fondeve nga 4 milion euro në 600 mijë euro . Ky shkurtim buxhetor do të ndikojë në shpejtësinë e realizimit të projektit. Gjithashtu komuna e Mitrovicës pranoi një grant prej 45 milion eurosh nga Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim EBRD, për të ndërtuar një impiant për trajtimin e ujërave të zeza, por puna u shty për shkak të pandemisë COVID-19.

5.2.4 Menaxhimi i mbeturinave

Menaxhimi i mbeturinave urbane dhe dezinfektimi i qytetit të Mitrovicës kërkoj një mobilizim mjaft të madh nga kompanitë e pastrimit gjatë periudhës së izolimit. Ndërmarrja Uniteti, e cila kujdeset për largimin e mbeturinave urbane, vazhdoi ecurinë e punës duke rritur kapacitetin për shkak të rritjes së punëve gjatë kësaj periudhe. Punëtorët e kësaj ndërmarrjeje vijuan punën me orar të rregullt, duke qenë në front të përballjes me pandeminë gjatë dezinfektimit të lagjeve, paralagjeve dhe

grumbullimit të mbeturinave në pikat grumbulluese. Punëtorët e ndërmarrjes, edhe pse shumë të rrezikuar nga pandemia, nuk patën asnjë mbështetje nga institucionet qeveritare dhe nuk u përfshinë në pakon emergjente . Institucionet qeveritare krijuan një pako për të mbështetur kompaninë, por jo edhe punëtorët e saj të cilën edhe pse shprehën pakënaqësi gjatë periudhës së izolimit prapë vazhduan veprimtarinë e tyre.

Dezinfektimi dhe largimi i mbeturinave u bë rregullisht në lagjet e Mitrovicës, përpos në lagjen e romëve ku dezinfektimi u bë vetëm një herë gjatë periudhës së izolimit.

Pasi që pjesëtarët e komunitetit të asaj lagjeje nuk bëjnë pagesa të rregullta për kompanitë e pastrimit atyre nuk iu bë dezinfektimi i rregullt i rrugëve. Kjo tregon një mosinteresim të organeve lokale për integrimin e pjesëtarëve të asaj lagjeje dhe një moskujdes për shendetin e tyre, sidomos gjatë periudhës së pandemisë. Ata gjithashtu rrezikohen në nivel të lartë nga deponia ilegale që krijohet afër lagjes së tyre.

Menaxhimi i mbeturinave në Mitrovicë është një ndër problemet më të mëdha për shkak të mungesës së kontrollave të mjaftueshme nga inspektorati i komunës, por edhe për shkak të mos vetëdijësimit të pjesëtarëve të komunitetit dhe bizneseve që bëjnë hudhje ilegale të mbeturinave. Ndërmarrja Uniteti ka dërguar shumë dëshmi në institucionet e Mitrovicës ku tregojnë biznese duke bërë hudhje ilegale të mbeturinave, por nuk ka pasur asnjë veprim konkret nga institucionet dhe ndonjë gjobë për ato biznese.

Pandemia COVID-19 ka krijuar gjithashtu edhe shumë mbeturina medicinale, pasi që ka kërkesa të mëdha për produkte mjekësore të disponueshme si doreza për vetëm një përdorim dhe maska kirurgjikale. Ende nuk dihet se sa shpejt njerëzit kanë përdorur dhe disponuar maskat dhe produktet e tjera të cilat qeveria sugjeron që njerëzit t'i mbajnë në publik. Të gjitha mbeturinat medicinale shkojnë në deponinë Gërmova, e cila ndodhet në afërsi të fshatit Koshtovë dhe llogaritet që ka kapacitet edhe më së shumti dhjetë vitet e ardhshme. Pjestarët e komunitetit të fshatit Koshtovë kanë kërkesa të vazhdueshme për rilokimin e kësaj deponie pasi që atyre iu bie të përballen me rrezikjet shëndetësore dhe mjedisore.

5.2.5 Agrokultura

Pandemia COVID-19 pati një ndikim të madh në sektorin e agrikulturës në rajonin e Mitrovicës. Fermerët e vegjël ishin ata që u ndikuan më së shumti gjatë periudhës tre mujorshe të izolimit, ku veprimtaria e tyre u ndikua drejtëpërdrejtë pasi që e kishin të pamundur të vendosinin agroproduktet e tyre në treg. Këta fermerë pësuan humbje të mëdha të produkteve bujqësore dhe nuk morën asnjë ndihmesë institucionale për të vazhduar veprimtarinë e tyre. Disa shifra të marra nga Drejtoria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural në Mitrovicë, tregojnë se pati shumë produkte të humbura nga sektori i blegtorisë, shpeztarisë, bletarisë, dhe bujqësisë në përgjithësi.

Përfundim

Kriza globale e shkaktuar nga Covid-19 mund të çojë në një rishikim kolektiv të vlerësimit të punës dhe komunitetit. Mision është ndërtimi i komuniteteve më të qëndrueshme dhe më elastike, ku vlerësohen aktivitetet vullnetare të cilat janë thelbësore për shoqërinë. Nevojitet një strategji dhe krijim i politikave që ndikojnë në rindërtimin e ekonomisë, rregullimin e strukturave në sektorin social dhe sektorin publik dhe në jepjen e mbështjettjes për komunitetet më të prekura nga kriza.

Duhet të nxjerrim mësim nga kjo krizë aktuale në mënyrë që të shtyjme politikëbërësit dhe zyrtarët lokalë të krijojnë ligje që promovojnë kushte më të mira të jetesës dhe një infrastrukturë që promovon shëndet më të mirë publik, zhvillim njerëzor dhe qëndrueshmëri. Pandemia ka dëshmuar se duhen ndryshime të mëdha në shëndetin publik për të mbrojtur më mirë popullsinë nga krizat e ardhshme. Duhet të krijohet një linjë besimi me ekspertët e shëndetit publik, të respektohen rregulloret shëndetësore dhe të ndërtohet një sistem më i drejtë i kujdesit shëndetësor nga i cili përfitojnë të gjithë, me qëllim luftimin e COVID-19 si dhe adresimin e epidemive të ardhshme.

Licencimi i laboratorëve privat nga Ministria e Shëndetësisë për kryerje të testeve për Covid-19, në parim shihet si shërbim shtesë në kuadër të institucioneve publike, mirëpo si politikë do ta thellojë pabarazinë ndërmjet shtresave të pasura dhe atyre të varfra. Paaftësia dhe mungesa e kapaciteteve të institucioneve publike për të mbuluar testimin e qytetarëve do të bëhet një binom tejet i disfavorshëm me entitetin e të ardhurave për të kryer këtë testim. Pjesa e cila do të rigoditet nga kjo politikë do të jetë shtresa e varfër. Andaj, institucionet publike, në këtë rast, Ministria e Shëndetësisë përmes organeve përkatëse, Institutit Kombëtar të Shëndetësisë Publike duhet të subvenconojë testimet për qytetarët e Kosovës.

Rikuperimi ekonomik i dëmeve të shkatuara nga Covid-19 nuk duhet të anashkalojë fokusin mbi politikat sociale. Hartimi i planeve progresive dhe konsistente në fushën e mirëqenies sociale duhet të jetë i mënjëhershëm, pasi që ndër grupet më të prekura nga pandemia janë

personat e moshuar dhe familjet që varen nga dërgesat e diasporës, të cilat kategorizohen si grupe të cënueshme në kohën e pandemisë. Kjo mund të bëhet me vazhdimin e skemave mbështetëse, deri në hartimin e politikave për aftësim profesional për kategoritë e caktuara, si intervenim institucional për të sheshitur diferencimin social.

Sa i përket nivelit lokal, Komuna e Mitrovicës duhet të përcaktojë dhe vlerësojë situatën me Covid-19 për të rivendosur kontrollin financiar. Humbja e madhe në arkëtimin e të hyrave duhet të mobilizojë dikasterët përkatës për të krijuar operacione të cilat parashohin strategji për rikuperim në sektorët ku humbja është më evidente si dhe parashikojnë veprime në kuadër të kapaciteteve dhe elementeve të pushtetit lokal për ndërmarrjen e veprimeve dhe menaxhimit financiar.

Shtabi Emergjent duhet të jetë transparent dhe të publikojë raporte të punës dhe jo siç ka bërë deri më tani, pa asnjë publikim për situatën me Covid-19 në Mitrovicë.

Vendimi i komunës së Mitrovicës që dita e diel të jetë ditë pushimi mendojmë se është veprim selektiv pasi që sektorët biznesor janë të kategorizuar, gjegjësisht punëtorët do të ballafaqohen më një vendim të pafavorshëm. Për punëtorët duhet të shtyhen ligjet dhe urdhëresat që mbrojnë të drejtat, kushtet dhe orarin e tyre të punës dhe assesi trajtim ndarës institucional.

Roli sensibilizues duhet të ketë trajtesë të veçantë në kuadër të veprimit institucional. Janë shqetësuese veprimet e disa akterëve të komunës të raportuara në media, të cilët nuk respektojnë as për së afërmi rregullat e parapara në kohë pandemie.

Referencat

World Health Organization, Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 (Mars, 2020)

Vendimet e Mbledhjes së 8-të të Qeverisë së Republikës së Kosovës (Mars, 2020)

Recession Looms for Western Balkans as Countries Respond to COVID-19 (Prill,2020)

Development Policy and Analysis Division Department of Economic and Social Affairs. Concepts of Inequality, Development Issues No.1 (Tetor, 2015)

United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner. UN experts urge more action on inequalities that threaten peace and security, development, and human rights

Oxam International. How the coronavirus pandemic exploits the worst aspects of extreme inequality

United States Environmental Protection Agency. Environmental Justice

European Stability Initiative

Weller, Marc. Shtetësia e kontestuar. Koha, Prishtinë.

Noel Malcolm, Kosovo a Short History, Koha, Prishtinë, 1998.

Dauti, Daut. Fight for Trepca. Prishtine, 2002.

Kosova: Një Strategji Për Zhvillimin Ekonomik Raporti 123 i ICG-së për Ballkanin, 19 dhjetor, 2001.

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale. Statistikat për shfrytëzuesit e asistencës sociale në vitin 2003

Ligji Nr. 07/L-014 Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Me Nr.07/L-001 Mbi Ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës për Vitin 2020

Sistemi Informativ për Menaxhimin e Punësimit, APRK , Raporti i Zyrës për Punësim, qendra Mitrovicë.

Komuna e Mitrovicës ndan 170 mijë euro për parandalimin e epidemis COVID-19 (Mars, 2020)

Raporti-Janar-Qershor-2020-DFZHE

Agjencia e Statistikave të Kosovës. Repertori Statistikor mbi Ndërmarrjet Ekonomike në Kosovë TM2 2020

Agjencia e Statistikave të Kosovës. Statistikat e Mirëqenies Sociale TM2 2020

Raporti i punës Janar-Qershor 2020

Instituti GAP. Ndikimi i pandemisë COVID-19 në pushtetin lokal (Maj, 2020)

Qendra Rajonale e Mjedisit, REC – Zyra në Kosovë. Plani lokal i veprimit në mjedis, Komuna e Mitrovicës (2012)

Plani për Rishikim, janar-korrik, 2020, Administrata Tatimore e Kosovës

Menaxhimi i Mbetjeve Industriale të Ndërmarrjes Trepça, Raporti i konferencës ndërkombëtare (2011).

Aliu, Leonora. Muddy Waters: The Pollution Killing Kosovo's Lakes and Rivers (Qershor, 2020)

Ruanob A.M., Zambrano A.M., Sanchez L. Indirect effects of COVID-19 on the environment (Gusht, 2020)

ENGLISH

A MASK AGAINST INEQUALITY

Mitrovica in the face of Covid-19

Project:

Green Fest 10

Publisher:

7Arte

Author:

Besart Peci, Gjylisha Cena

Editor:

Lulzim Hoti

Translator:

Lingua

Graphic Design:

Kushtrim Hetemi

2020

Green Fest (10th edition) is financially supported by Swiss Cooperation Office in Kosovo - SDC, Ministry of Culture, Youth and Sports, and sponsored by Raiffeisen Bank Kosovo.

The content of this publication is the responsibility of the "7Arte" Organization and there`s no way it can be considered as the opinion and position of any of the supporters.

GREEN

Green Festival is a multidisciplinary festival that contains educational and cultural programs, in order to raise public awareness on environmental issues.

The Green Festival brings together different artists, and aims to sensitize the Kosovar public to pay attention to the environment, as well as to promote the sustainable development of the region.

Under the slogan “The past. The present. The Change”, Green Fest in the 10th edition, addressed inequality at different levels.

With roots in the past, the impact on the present and the danger it can pose to the future, we encounter inequality everywhere, in school, in society, in the city and in everyday life.

Part of the activities of Green Fest 10, is the research conducted on the economic situation and inequality in Mitrovica. Due to the aggravated condition of the COVID-19 pandemic, the research was conducted based only on secondary data.

A MASK AGAINST INEQUALITY

Mitrovica in the face of Covid-19

Table of Contents

Introduction.....	37
Methodology.....	38
3. Theoretical overview of inequality.....	39
3.1 Inequality in social discourse.....	39
3.2 Inequality and the COVID-19 pandemic.....	40
3.3 The education system during the pandemic.....	42
3.4. International political reconstruction.....	43
4. Empirical overview of inequality in Mitrovica.....	43
4.1. Historical narratives.....	43
4.2. The period after the 1998-1999 war.....	45
5. The impact of the pandemic in Mitrovica.....	46
5.1. Socio-economic nature.....	46
5.1. The impact of the pandemic on the poor.....	47
5.3. The impact of the pandemic on workers and micro-enterprises.....	48
5.2. Environment.....	50
5.2.1 Pollution from the historical past.....	50
5.2.2. Mitrovica waters.....	51
5.2.3 Impact of the pandemic on the environment.....	52
5.2.4 Waste management.....	53
5.2.5 Agriculture.....	54
Conclusion.....	55
References.....	57

Introduction

Thousands of deaths and hundreds of thousands of infections worldwide from coronavirus (Covid-19) were the reasons why the World Health Organization would categorize the coronavirus as a pandemic on March 11. State governments around the globe mobilized to protect the health of its citizens, followed by a reorganizing of the economic spectrum, orienting premises which are still included in long-term institutional plans. In this regard, the pandemic has also affected social reconstruction, consequently deepening the inequality.

We live in a world that is wealthier but at the same time unequal than ever before. Social and economic rights are being denied to many people around the world. Millions of these still live in extreme poverty where income inequality is ever-increasing. A small percentage of the world's population earn most of the total global income.

Inequality has also affected other parts of life, such as gender, environmental and social issues, and has changed the way of life. Women's rights in employment will have a negative impact on equal gender opportunities. The disproportional male-female ratio of employed individuals produces a negative impact as a result of the economic recession in most countries in the world. Environmental inequality results from the unequal distribution of risks and benefits arising from interactions with our environment. In a context where the environment is a public good, the fact that poor people live in more degraded environments and are prone to more severe health risks is a concern to justice and trust in our society.

The Government of Kosovo joined the response against COVID-19 by establishing a special commission which would be responsible for preventing the infection with the virus. . The economic damage caused by the pandemic in Kosovo is estimated to increase, although the exact percentages are not known, due to the extent of the spread. The World Bank had predicted an economic growth of 4.1% for Kosovo before the time of the pandemic, but now after it, predicts an economic decline of -4.5% as a baseline, and in the most extreme case, up to -11.3% .

Considering the aforementioned, this research paper is a special treatise on institutional, business and social organization in the city of Mitrovica.

Methodology

The research begins with a theoretical treatise of inequality, overviewing its concept. As a discourse and narrative, it constitutes an endeavor by societies and institutions to reach a common consensus about equal rights. Using a theoretical approach, the paper elaborates specifically the concept of inequality through different points of view, beginning with the meaning of economic activity, in material dimensions of welfare and as unequal distribution of income. Theoretical and empirical research methods are utilized to explain a paradigm on how the city of Mitrovica has passed through a transitional phase, from an industrial economy to the poorest city in Kosovo.

Following an empirical methodology, we will discuss the impact of this transition on the citizens of Mitrovica, as a workforce, as beneficiaries of investments from industrial development, towards an economic disorientation and consequently towards the increasing unemployment and poverty. The historical and comparative approaches will contribute to the identification of advantages and disadvantages identified through the methodology in question.

As dependent variables that represent their experience emerging from the situation created by the coronavirus pandemic, various actors in the city of Mitrovica give opinions on the recent situation and express their views on the progress of economic life and institutional impact in the near future.

Various reports from government institutions, institutes and various non-governmental organizations in Kosovo and in the region have been used as secondary data. Also, meetings were held with certain institutional stakeholders, from the central and local level, including meetings with employees and entrepreneurs. Furthermore, an ample body of literature was reviewed in order to orientate as clearly as possible the explanation of the socio-economic journey and the difficulties faced by the city of Mitrovica over time.

3. Theoretical overview of inequality

3.1 Inequality in social discourse

Today, wherever people live, they need not look far to face various inequalities. Inequality, in its various challenging forms, has been placed at the fore of many global policy debates, due to the emerging consensus that everyone should enjoy equal opportunities.

As a concept, the state of being unequal, especially in terms of status, rights and opportunities, is elaborated in the theories of social justice. Many authors have provided different definitions to the concept of inequality, since it is a concept that can mean different things to different people. In general, there is a division into "economic inequality" which includes living conditions and income, and "inequality in rights" - when people are not equal before the law and do not have equal political power.

Regarding economic inequality, there are two views prevalent in public discourses. The first view concentrates on the material dimensions of well-being and this may be a result of circumstances beyond the control, opportunities and efforts of a person (family, gender, ethnicity, etc.). The second view is related to unequal opportunity, focusing on circumstances beyond a person's control that affect potential future outcomes .

Thirty years ago, the Declaration on the Right to Development acknowledged that inequality was substantially violating human rights. The Declaration calls for fairer development at the international and national levels, and emphasizes the importance of equitable distribution of benefits and access to equal opportunities in all spheres of life: education, health services, food and accommodation.

There is evident inequality across the globe between economic empowerment and the opportunities that women and men have. The inequalities that women face in many areas of their lives violate their rights to participate in political life, and to contribute and enjoy economic, social and cultural development.

Systemic inequalities embedded in the global economic structure, combined with structural discrimination based on gender, age, disability, race, ethnicity, religion, legal and economic status, contribute to the fact that many individuals, a minority and some groups remain marginalized and completely excluded from development. This detracts human dignity and the realization of all civil, political, economic, social and cultural rights.

Moreover, inequalities in our global governance system make countries face greater difficulties in enforcing the right to development, especially the underdeveloped countries. Some of these countries are further disadvantaged due to the disproportionate impact of adverse global trends, such as climate change, environmental degradation, natural hazards or forced rigid policies arising from the financial and economic crisis.

3.2 Inequality and the COVID-19 pandemic

The COVID-19 pandemic has put the world to the brink, exposing the deep global inequalities and discrimination that exist in society. This pandemic which societies around the world are facing is more than a health crisis because it presents great economic, environmental and social challenges. The situation of the pandemic will vary from country to country, having major impacts on increasing poverty and inequality on a global scale.

The coronavirus pandemic severely exploits our unequal world. People living in wealthy countries across the globe have access to health care while most of humanity is facing this crisis without any material help. One in two of us struggles every day to survive.

The pandemic affects all segments of the population, especially the poor as well as other social groups, including the elderly, people with disabilities, youth and migrants. The health and economic impact of the virus will continue to be disproportionately transmitted by these groups due to the impossibility of access to health care, limited mobility, unemployment, discrimination, and so forth.

The pandemic has caused great damage in developed countries, overwhelming some of the best healthcare systems in the world. Almost half of the people worldwide do not have access to clean water, millions of others do not have access to proper healthcare and live in crowded neighborhoods or refugee camps where social isolation is impossible. The further spread of the pandemic in poorer countries, with weaker public systems, raises concerns about the lack of adequate and affordable healthcare, including food insecurity.

Existing inequalities dictate the economic impact of the crisis. Globally, two billion people work in the informal sector without being able to get work permits due to the virus, most of them in poor countries. The impact of the virus is greater on minimum wage employees and unregistered employees. Most of these employees are women who lack financial and social protection. They are less able to cope with the loss of income and the increase in prices of food and other products. In many countries, markets have been shut down and community quarantines have led to loss of income. Millions of workers have already been sent home without salaries. For others with lower salaries and unstable job positions, isolation poses a great difficulty.

Women will be the most affected during this pandemic since they make up 70 percent of health workers worldwide and provide 75 percent of unpaid care, looking after children, the sick and the elderly. They are also more likely to be employed in unstable and low-wage jobs, which are more at-risk jobs. Also, during quarantines or lockdowns in the community, the incidence of domestic violence, marital rape and other forms of gender-based violence is likely to increase and there is a risk that women may find themselves trapped without any opportunity to report and consequently receive help.

Countries in conflict or experiencing a humanitarian crisis are more exposed to the risk of pandemic. Displacement, overcrowding in camps, informal urban settlements and lack of clean water create a perfect situation of conditions that can spread the virus to a large number of people.

A degraded environment threatens the health, livelihood and well-being of the community and this further affects social and economic inequality, creating a social circuit. Environmental justice is the fair treatment and meaningful involvement of all people regardless of race, color, nationality or income, in relation to the development and implementation of environmental laws, regulations and policies. This goal will be achieved when everyone enjoys the same degree of protection from environmental and health risks and has equal access to the decision-making process so as to have a healthy environment to live, learn and work in.

3.3 The education system during the pandemic

With schools closing and distance learning starting, UNDP estimates that 86 percent of primary school children in low-income countries are not receiving proper education, compared with only 20 percent in very high-income countries. . The shutdown of schools will threaten the work and progress made in the past 30 years as there will be a regression that has not been seen since the 1980s, the biggest regress ever, turning us back to a time long before the Sustainable Development Goals (SDGs).

Thus, the education system has been affected quite visibly by the pandemic, causing all educational institutions to rush into distance learning. This sudden shift will have a significant impact on teaching long after the COVID-19 crisis is over. The massive shift towards distance learning is resulting in experiments at a global scale, underpinned by a digital gap based on income and location, a gap that has existed for a long time.

Distance learning is a powerful tool starting from elementary school to vocational education, and although it does not replace the classroom, it reduces distance and organizes lessons in new and interesting ways. For example, inviting a guest speaker from Europe means a few clicks, rather than having to request air travel. However, many significant regulatory steps are needed to support the development of distance learning, including increasing funding for infrastructure in order to increase access and close the digital gap that exists in many communities.

3.4. International political reconstruction

The COVID-19 pandemic has exposed how fragile the international system is, prompting change in alliances, institutions and the global economy. The pandemic is accelerating change in international relations as nations respond by moving away from each other rather than taking steps to resolve the crisis together. What is clearly emerging is the potential for wide-ranging impacts to the situation from COVID-19 on developing countries, which could have a profound impact on the global economy in the coming years.

UN Secretary-General Antonio Guterres, in a speech, said that inequality begins 'at the top' and that changes must begin there. He called for a new model of global governance, one that can create "equal opportunities for all and respect the rights and freedoms of all." Above all, he emphasizes that this new model should increase the role of developing countries in decision-making, create an inclusive and multilateral trading system, as well as ensure equal participation in global institutions. Guterres also mentioned the need to create universal health coverage and the existence of a basic income which should also be universal.

The COVID-19 crisis must lead to new ideas and approaches to address this challenge, dignified treatment of workers, new business models, new pricing structures, greater external resources and investment in technology.

4. Empirical overview of inequality in Mitrovica

4.1. Historical narratives

In terms of the trajectory of economic development, Mitrovica as an industrial poor city is in a complex situation, with rigid governance policies and numerous national policy problems.

Mitrovica has an ancient history of change, clashes and resistance to social and political behavior. Its past, in one form or another, is related to the economic activity of the Mine of Trepça, as an asset for the whole country,

transformed throughout different eras as the main political entity of powers and governments around the world.

Industrialization as the most profitable branch of the economy at the beginning of the 20th century, with Great Britain as its carrier and as the power of the time, had penetrated to Mitrovica, through expansions in Eastern Europe, with its investments in the Mine of Trepça. As an economic enterprise, registered in London, the Mine began its modern industrialization in 1924, thus transforming the city of Mitrovica into an industrial city over the years, until the end of its activity as a company, when it was taken to the court in London by Nikolla Pashiq.

Even during the period of the Second World War, the Mine of Trepça became the main target of the Axis powers, after the occupation of the Balkan countries. The Conference of Vienna in April 1944 between the foreign ministers of the Nazi Germany and the fascist Italy left northern Kosovo and the Mine of Trepca under Nazi occupation, becoming the second largest exporter of lead to the German government.

During the Yugoslav regime, after 1944, a recovery of the Trepça industrial complex began. The most successful period was that between the 60s and the 80s, known as the Golden Age. It was also followed by the creation of a workforce from the city of Mitrovica, as the greatest of that time. "The golden age was a period during which direct and indirect employment expanded enormously and the combine (according to local standards) paid a good wage".

Economic development is closely linked to industry, including here the division of labor. Industrial development in Trepça resulted with advancements in other economic branches, agriculture and trade. It has influenced urban development and has made the partial socio-economic structuring of the city, but which unfortunately has contributed to leaving behind large gaps. Although there was an investment in the creation of some urban areas in Mitrovica, mainly in Serb-populated areas, the city was characterized by an economic backwardness due to the unequal treatment of cities in general by central economic planning.

The late 1980s and early 1990s marked drastic changes in Yugoslavian power, plunging it into a political-economic crisis. Although wars broke out with Slovenia and Croatia, which had already declared independence, Serbia's repressive measures against Kosovo did not stop. The workers of Trepça would launch a strike ("Miners", our citation) in 1989 and would formulate clear demands for Yugoslavian power, an initiative that clearly defined the attitudes of Albanians against discrimination and the struggle for equality. "Serbia continued to consolidate its position vis-a-vis Kosovo, adopting an official legislative program based on ethnic differences in Kosovo". The denial of equal rights by the Serbian regime of the time for Kosovo Albanians was followed by the dismissal of Albanians from work, thus deepening differentiation and poverty as tools of systematic violence. "About 150,000 ethnic Albanians have left public office and leading positions in industry (which were still run by the state)".

This act, completely political in nature, is the beginning of the process of deindustrialization for the city of Mitrovica in economic terms and sectoral transformation from industry and a large workforce to an informal market and towards an economic orientation of agronomy and small enterprises.

4.2. The period after the 1998-1999 war

The beginning of the post-war years is described in terms of an intervention of the international factor in bringing aid to overcome what was destroyed by the war, including infrastructural regulation, construction of institutional buildings and the establishment of the latter in terms of the legislative aspect. Gross Domestic Product in Kosovo was 3 billion DM (German Marks, official currency in Kosovo, our citation), i.e. 1,400 DM per capita .

The city of Mitrovica was the only place in Kosovo that did not experience freedom as a liberation, as a result of the situation created by the process of ethnic division. The war did not end as a presupposed entity in other Kosovo municipalities either, since a year after the international intervention, there were large-scale killings and expulsion of Albanian citizens from northern Mitrovica by Serbian criminal groups.

As a deindustrialized city with major political problems, Mitrovica had no other basis for economic development, other than that of industry. Security and the rule of law were some of the entities that hindered economic development and the arrival of foreign investment. Even the process of transforming the economic line, from a centralized economy to that of the open market, was not favorable for the city of Mitrovica. The privatization process did not change economic development, just as in all other cities.

Economic reconstruction through deindustrialization has been fatal for Mitrovica. Lack of investment and a slow registration of economic enterprises were clear challenges and only remittances were the main force in meeting consumption. The city of Mitrovica had the largest number of families living under social assistance from all cities in Kosovo.

Hasty deindustrialization has had extremely detrimental effects on the city's economy, adding to high unemployment and lack of conditions for a new business environment due to the turbulent political situation. Economic regression, as a secondary axiom in terms of importance along with the political situation, has made Mitrovica a ground of democratic failure.

5. The impact of the pandemic in Mitrovica

5.1. Socio-economic nature

Decisions of government measures have affected nearly all institutional pores in Kosovo, and consequently institutional and local interaction, procurement and investment activities as well as business environment, in numerous departments. The decrease of aggregate demand and the impact created by physical distancing has produced a significant downturn in the local economy, which will lead to increased employment and poverty rates. The impact of the pandemic has resulted in municipalities having great difficulties in the collection of municipal revenues.

With a budget of 22,152,938€ for the current year, the Municipality of Mitrovica has not reached the adequate level of own-source revenues, which results in failure to implement projects in capital investments,

consequently in job losses.

The Municipality of Mitrovica initially allocated 170,000 Euros from local capacities to take measures against the Coronavirus, in order to manage the situation.

The situation created by the Coronavirus pandemic resulted in the Municipality of Mitrovica not achieving the adequate level of own-source revenue collection, collecting nearly half less revenues than last year. This situation will make it impossible to implement many capital investment projects.

The business environment has also been affected by the Coronavirus pandemic. The number of enterprises registered in Mitrovica goes up to 74, an extremely low number compared to the large municipalities. Most of them belong in the category of retail and wholesale trade, followed by construction. A similar situation prevails with individual and non-individual registered enterprises, with a total of 44 of them registered in the second trimester of 2020, while in terms of insolvent enterprises, there are 4 of them in Mitrovica, half of which are categorized as retail and wholesale enterprises, including gastronomy and services.

Based on the revised planned revenue plan in the second trimester of this year and its implementation, it turns out that the region of Mitrovica reported a decrease of these planned revenues by 0.3%, in Euros, 21,205 €.

5.1. The impact of the pandemic on the poor

The recession caused by the pandemic and the slow processes of economic recovery influence the increase of the poverty rate. The poor are the most vulnerable to the pandemic due to basic reasons related to physical distancing, buying hygiene kits, and ensuring food packages necessary to overcome the restriction periods. Medical consultations are also difficult to access due to their cost.

The citizens of Mitrovica are the poorest in Kosovo. Based on the data

about families receiving social assistance, their number goes to 2295, or 9.3% of the overall number in Kosovo .

The government measures included an additional assistance for three months for people receiving social assistance. This contributed to creating some form of social protection, however the demand for institutional assistance has consistently increased. During the second trimester of this year, in the Sector of Social Welfare and Sheltering at the Department of European Integration and Social Welfare in Mitrovica, a total of 160 new requests were filed, which were related to requests for food and hygiene assistance, rent payment, facility rehabilitations, construction, and shelter. Of them, 70 were approved while 88 were rejected, including two that are in process.

5.3. The impact of the pandemic on workers and micro-enterprises

The situation created by the pandemic, respectively the restrictive measures as well as decline of economic activity has also significantly affected employment. Trust data show the impact on jobs and the number of workers for whom pension contributions have not been paid. In the last month of last year, the number of contribution payers in Mitrovica went up to 16326, whereas in the months when restrictive measures were fully imposed, their number was 11440 in March and 13673 in April .

The situation created by the pandemic has had a negative impact in a considerable number of micro-enterprises in Mitrovica. The government's decision to close certain departments, to stop the work of many business belonging in the category of small and middle enterprises, the main economic division comprising the city's economic development - in addition to economic activity - that of labor, has produced lines that escalate income loss and lead to poverty. Workers have encountered pretty big difficulties. Many of them have faced small revenues, making the funds covered by the Government of Kosovo not even meet basic needs.

Independent commercial businesses are facing an extremely difficult situation, with double problems, wage coverage, and stock re-accumulation, failing to realize mutual coverage, as they have done in

the past in their business activities.

Staff cuts are the first option for micro-enterprises, also taking into consideration cutting half of the jobs in case no funds are reallocated from the competent bodies with regards to economic recovery.

In case of delays, September will be the most difficult month in the history of micro-enterprises in Mitrovica, as non-turnover spans two highly profitable seasons for these categories, from the duration of the pandemic which we still do not know exactly when it will end. Their dependence is completely a consequence of government plans and their only hope is stimulation with financial packages.

The package implemented on March 30 by the Government of Kosovo has infuriated workers and owners of micro-enterprises.

Some of the problematic issues they are facing are related to delays in the allocation of the grant amount, insufficient coverage amount, difficulties in application access, and rent payments. The registration of employees has not created a real performance either, as most owners are not aware of the longevity of their business, although as a policy, it has been correct.

Worker registration has not created proper progress either, since most of employers are not sure of the duration of their business although, as a policy, it was correct. A significant part of micro-enterprises believe the best way to recover their economic activities would be their inclusion in government grant schemes.

Employees and enterprises of the livestock and agriculture sector share the same opinion. Although the negative impact has a chain effect in many businesses and economic sectors, some of them have not been affected by this cycle, as the sales scheme was directly related to the consumer citizen.

Most enterprises expect a lot from local institutions, as a direct link of their business scope to these bodies. Some of their basic requirements are related to municipal tax exemption and relief. Other issues of great importance to them are cost reduction, such as electricity bills, water bills

and waste maintenance. Another request concerns some administrative instructions from the municipality of Mitrovica, respectively, the ban on their economic activities on Sundays, including the extension of working hours and tax exemption for this.

5.2. Environment

The city of Mitrovica has many environmental problems, starting from pollutions from the historical past as a result of the development of the mining industry to environment pollution and degradation from other sources that mostly harm the communities living nearby these wastes.

5.2.1 Pollution from the historical past

It was previously mentioned how valuable the period of the development of Trepça industrial complex was, with Trepça enterprise being the foundation of Kosovo's economy. Today, however, although it represents great potential for the country's economic recovery, this enterprise presents a great challenge for the environment. The mining industry has left a heavy legacy of toxic waste, lead and other heavy metals, due to industrial waste dumps, acid sludge and dust deposition on the earth's surface. The city of Mitrovica is one of the most affected areas, with a significant environmental pollution with lead and heavy metals due to mismanagement of industrial waste. This environmental pollution reaches earth in the form of dust and contaminates water, air, soil, and directly affects the food production chain .

Great environmental issues that have emerged as a result of the mining industry include:

- contamination of groundwater under closed landfills by metal leakage from landfills,
- contamination of sediments and surface water from landfill materials which cause erosion of the landfill surface and discharge of contaminated groundwater to the surface,
- contamination of air by dust clouds from landfills during winds in periods of dry weather,

- contamination of agricultural land by dust depositions deposited by closed landfills,
- contamination of residential areas, streets and public squares by dust deposited by closed landfills.

Members of the community living near these areas are at high risk from these industrial waste pollutants and constitute the stratum of society that is directly affected by the mismanagement of these industrial wastes which continue to harm their environment and health. This is directly related to the environmental injustice faced by the population of the Mitrovica region.

Actions consolidated by Kosovo institutions to keep toxic waste under control could create new jobs, revitalize communities in those parts of the region, and demonstrate commitment to protect the environment and health of the population.

5.2.2. Mitrovica waters

Industrial development and unorganized urban development have caused Mitrovica's rivers to become rapidly and consistently polluted. In addition to water pollution from industrial landfills of Trepça complex, urban wastewater is directly discharged into rivers without any treatment, seriously polluting the water and lands around them. The Ibar River and the Lushta River are heavily polluted by urban wastewater, alongside the Trepça River which is most often polluted by the navigation activities of the first Tunnel. While the Sitnica River, which is the most polluted river in Mitrovica, is seriously polluted from the Kosovo Energy Corporation.

Although it has four rivers, the city of Mitrovica does not have a water inspector. River beds suffer great destruction from gravel extraction, there is fish population decline, and numerous pollutions from businesses. Lack of control by institutions and lack of consultation with the community during project developments along the rivers of Mitrovica have led to the community not being involved in decision-making related to the environment that surrounds them.

In addition to rivers, a highly populated space for waste deposition is the Gazivoda Lake, which provides drinking water for more than a third of Kosovo's population and cooling water for the country's two coal-fired power plants.

In the absence of a construction waste landfill in Mitrovica, many construction companies dispose their waste near the lake shore. Also, a lot of waste from the Trepça complex, lead, zinc, and silver ends up in the lake.

A large part of pollution in the Mitrovica region is a result of urbanization, numerous constructions, transport, sewage, industrial activities and illegal landfills. Lack of good management, proper investments and awareness-raising and educational activities have led to the city of Mitrovica continuously having a completely degraded environment. With the historical pollution still on its shoulders and adding to it the pollution that is happening every day, the environment of Mitrovica is an environment in need of projects that will help the city's sustainable development, simultaneously considering the economic, social and environmental spheres.

5.2.3 Impact of the pandemic on the environment

While the COVID-19 pandemic continues to unfold globally, threatening public health and negatively impacting world economy, it has also had a profound impact on the environment. The first studies on the impact of the pandemic on the environment found a positive indirect impact, as there was a slight decline in air pollution and emission of greenhouse gases. This result is mainly due to social distancing policies adopted by governments after the outspread of the pandemic. Isolation measures, taken everywhere reduced international and local travel flow, reduced industrial activities and caused a reflection on the sustainability of our economies and consumer goods.

The pandemic had a significant impact on the environment and the agriculture sector in Mitrovica as well. During the time when the government imposed restrictive measures to stop the spread of the virus,

air pollution was reduced . The closure of main industries and reduction of car traffic led to a reduction of greenhouse gas emissions.

The COVID-19 pandemic led to budget cuts in the Directorate of Environmental Protection, with the allocation of funds for tree planting and construction of green spaces in Mitrovica being directly affected. In March-April period of this year, fire activities in forests increased since many citizens moved to more rural areas due to the pandemic. As there were no investments during the lockdown period, constructions in Mitrovica were few, with only two applications for environmental permit.

Budget cuts due to the pandemic also affected the lake regulation project, with funds being reduced from 4 million euros to 600 thousand euros. This budget cut will affect the speed of project implementation. The municipality of Mitrovica also received a 45million Euro grant from the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) to build a wastewater treatment plant, but work was postponed due to the COVID-19 pandemic.

5.2.4 Waste management

Urban waste management and disinfection of the city of Mitrovica required a great deal of mobilization by cleaning companies during the lockdown period. Enterprise Uniteti, which takes care of the disposal of urban waste, continued to work by increasing its capacities due to increased work during this period. The workers of this enterprise continued to work on a regular basis, being in front of the pandemic during the disinfection of neighborhoods, suburbs and garbage collection at collection points. The workers of the enterprise, although highly endangered by the pandemic, had no support from government institutions and were not included in the emergency package.

Government institutions developed a package to support the company, but not its employees which, although they expressed dissatisfaction during the lockdown period, still continued their activity. Disinfection and waste disposal was done regularly in Mitrovica neighborhoods, except in the Roma neighborhood where disinfection was done only once during the lockdown period. Since members of the community in that neighborhood

do not make regular payments to cleaning companies, they were not given regular street disinfection. This shows a lack of interest of local authorities for the integration of members of that neighborhood and lack of care for their health, especially during the pandemic period. They are also at high risk from the illegal landfill that is created near their neighborhood. Waste management in Mitrovica is one of the biggest problems due to the lack of sufficient controls by the municipal inspectorate, but also due to the lack of awareness of community members and businesses that make illegal waste disposal.

“Uniteti” enterprise has sent a lot of evidence to the institutions of Mitrovica showing businesses doing illegal waste dumping, but there has been no concrete action by the institutions and no fines imposed for those businesses .

The COVID-19 pandemic has also created a lot of medical waste, as there is a huge demand for disposable medical products such as single-use gloves and surgical masks. It is yet unknown how quickly people have used and disposed masks and other products which the government suggests people wear in public. All medical waste goes to the Germova landfill, which is located near the village of Koshtova and is estimated to have a maximum capacity for the next ten years.

Members of the community of Koshtova village have ongoing requests for the relocation of this landfill as they face health and environmental risks.

5.2.5 Agriculture

The COVID-19 pandemic had a major impact on the agricultural sector in the Mitrovica region. Small farmers were the ones most affected during the three-month period of isolation, where their activity was directly affected as it was impossible for them to place their agricultural products on the market. These farmers suffered serious losses of agricultural products and did not receive any institutional assistance to continue their activity. Some figures obtained from the Directorate of Agriculture and Rural Development in Mitrovica, show that there were many lost products from the sector of livestock, poultry, beekeeping, and agriculture in general.

Conclusion

The global crisis caused by Covid-19 could lead to a collective review of job and community appraisal. The mission is to build more sustainable and resilient communities, where voluntary activities that are essential to society are valued. A strategy and policy need to be developed which affect the recovery of economy, the regulation of structures in the social and public sector and the provision of support to the communities most affected by the crisis.

We need to learn lessons from this current crisis in order to push policymakers and local officials to develop laws that promote better living conditions and an infrastructure that promotes better public health, human development and sustainability. The pandemic has proven that major changes in public health are needed to better protect the population from future crises. A line of trust should be established with public health experts, health regulations should be observed and a fairer health care system from which everyone benefits should be built, in order to fight COVID-19 and address future epidemics.

The licensing of private laboratories by the Ministry of Health to test Covid-19 is in principle seen as an additional service within public institutions, but as a policy it will deepen the inequality between rich and poor. The inability and lack of capacity of public institutions to cover citizen testing will become an extremely unfavorable binomial with the revenue entity to conduct this testing. The part of the population that will be hit again by this policy will be the poor. Therefore, public institutions, in this case, the Ministry of Health through the relevant bodies, the National Institute of Public Health, should fund testing for the citizens of Kosovo.

The economic recovery from the damage caused by Covid-19 should not put aside the focus on social policies. Progressive and consistent plans in the field of social welfare should be immediately developed, as among the groups most affected by the pandemic are the elderly and families that are dependent on diaspora remittances, which are categorized as vulnerable groups during the pandemic.

This can be done by continuing support schemes, until the development of vocational training policies for certain categories, as an institutional intervention to smooth social differentiation.

Regarding the local level, the Municipality of Mitrovica should ascertain and assess the situation with Covid-19 to restore financial control. The large loss in revenue collection should mobilize the relevant departments to create operations which provide recovery strategies in sectors where the loss is most evident and provide actions within the capacity and elements of local government to take action and financial management.

The Emergency Headquarters should be transparent and publish work reports and not as it has done so far, without any publication on the situation with COVID-19 in Mitrovica.

We think that the decision of the municipality of Mitrovica to announce Sundays as non-working days is a selective action since the business sectors are categorized, i.e. workers will face an unfavorable decision. Laws and instructions protecting workers rights, conditions and working hours should be adopted for workers to avoid separate institutional treatment.

The awareness-raising role should have a special treatment in the framework of institutional action. The actions of some municipal stakeholders reported in the media are worrying, who did not even closely follow the rules provided in the time of the pandemic.

References

World Health Organization, Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 (Mars, 2020)

Decisions of the 8th Meeting of the Government of the Republic of Kosovo (March, 2020)

Recession Looms for Western Balkans as Countries Respond to COVID-19 (Prill,2020)

Development Policy and Analysis Division Department of Economic and Social Affairs. Concepts of Inequality, Development Issues No.1 (Tetor, 2015)

United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner. UN experts urge more action on inequalities that threaten peace and security, development, and human rights

Oxam International. How the coronavirus pandemic exploits the worst aspects of extreme inequality

United States Environmental Protection Agency. Environmental Justice

European Stability Initiative

Weller, Marc. Contested Statehood. Koha, Prishtina.

Noel Malcolm, Kosovo a Short History, Koha, Prishtina, 1998.

Dauti, Daut. Fight for Trepca. Prishtina, 2002.

Kosova: A Strategy For Economic Development. ICG Balkans Report No. 123, 19 December, 2001.

Ministry of Labor and Social Welfare. 2003 Statistics of Social Scheme Users

Law No. 07/L-014 on Amending and Supplementing Law No. 07/L-001 on Budget Appropriations for the Budget of Republic of Kosovo for year 2020

Employment Management Information System, APRK, Employment Office Report, Mitrovica Center.

Municipality of Mitrovica allocates 170 thousand Euros to prevent the COVID-19 epidemic (MarCH, 2020)

January-June-2020-Report DFZHE

Kosovo Agency of Statistics. Statistical Repertoire on Economic Enterprises in Kosovo 2TM 2020

Kosovo Agency of Statistics. Social Welfare Statistics 2TM 2020

Work Report January-June 2020

GAP Institute. Impact of COVID-19 pandemic on local authority (May, 2020)

Regional Environment Center, REC – Kosovo Office. Local environmental action plan, Municipality of Mitrovica (2012)

Review Plan, January-July, 2020, Kosovo Tax Administration
Trepça Enterprise Industrial Waste Management, International Conference Report (2011)

Aliu, Leonora. Muddy Waters: The Pollution Killing Kosovo's Lakes and Rivers (Qershor, 2020)

Ruanob A.M., Zambrano A.M., Sanchez L. Indirect effects of COVID-19 on the environment (Gusht, 2020)

7Arte

Adresa: sheshi “Mehë Uka” Kati VI

Mitrovicë 40000

Republika e Kosovës

www.7-arte.org

55.9%

The realization of own source revenues in the municipality of Mitrovica has decreased approximately by half compared to the previous year in the same period.

9547

Active jobseekers
in Mitrovica

From January this year, until the first week of August, in addition to active jobseekers, there are also 7077 passive jobseekers, thus bringing the total number to 16624.

25.2%

Decline of new enterprises registered in Mitrovica compared to the first half of last year.

9.3%

Numri më i madh i familjeve që kanë përfituar nga skema e ndihmës sociale është në komunën e Mitrovicës, me gjithsej 2,295.

The largest number of families that have benefited from the social assistance scheme is in the municipality of Mitrovica, with a total of 2295.

1 Million

The pandemic period prevented many agricultural products from being marketed and sold. 1 million strawberry seedlings, 500,000 flower seedlings, 300 jars of jam, 100 jars of processed vegetables.

ZERO

ZERO support for cleaning workers! Cleaning workers have been in direct confrontation with the risk of pandemic. They are excluded from the emergency package to gain financial means.

25-54

As registered jobseekers in Mitrovicë / Mitrovica, women make up the largest number compared to men, from the ages of 25 to 54.

Mbështetur nga/ Supported by:

Sponzor/ Sponsor:

GreenFest, edizioni 10